

Természetesen, hogy román kontaktushatás!

1. A jelenség

A magyar nyelvészeti szakirodalom 1976-ban figyelt fel az (1) alatt illusztrált jelenségre, és nyelvi hibának minősítette (E. Abaffy 1976):

- (1)a. *Természetesen, hogy neki van igaza.*
b. *Valószínűleg, hogy neki van igaza.*
c. *Nyilván, hogy neki van igaza.*

Valójában a *Természetesen, hogy...* szerkezetre a Magyar Nemzeti Szövegtár a XIX. századtól kezdve számos példát tartalmaz (Wesselényi Miklóstól Gyulay Pálig, Mikszáthtól Kosztolányiig, Vajda Jánostól Adyig), és a *Nyilván, hogy ...* szerkezetre is van egy 1809-es adat. Újabban a szerkezet kétségtelenül terjedni látszik: további határozókkal is előfordul (pl. *Kétségkívül, hogy...*, *Bizonyára, hogy...*), és egyre gyakoribb.

E szerkezetet az ismertebb nyelvek közül a románban írták le (Hill 2007). Ime néhány román példa:

- (2)a. *Sigur că va veni.*
biztosan hogy fog jönni
b. *Firește că Maria va veni.*
természetesen hogy Mária fog jönni
c. *Bineînțeles că Maria va primi banii.*
nyilván hogy Mária fogja kapni a pénzt

2. Mondattani sajátosságai

A román és a magyar szerkezet azonos sajátosságokkal rendelkezik, azaz:

I. A létige nem tehető ki a határozószó mellett, ahogy ezt összetettmondat-szerkezet esetén várnánk:

- (3)a. **Nyilván volt, hogy neki van igaza.*
b. **E bineînțeles că Maria va primi banii.*
volt nyilván hogy Mária fogja kapni a pénzt

II. A határozószót nem előzheti meg kérdőszó, ahogy ezt összetettmondat-szerkezet esetén várnánk:

- (4)a. **Mióta nyilván, hogy neki van igaza?*
b. **Ce sigur că a cumpărat?*
mit bizonyára hogy vásárolt

III. A szerkezet nem ágyazható be:

- (5)a. **Azt gondolom, hogy valószínűleg, hogy neki van igaza.*
b. **Spunea că sigur că va veni.*
mondta hogy biztosan hogy fog jönni

IV. A határozószó nem cserélhető ki összetett határozói szintagmával, pl.:

- (6)a. **Egészen természetesen, hogy neki van igaza.*
b. **Nyilvánvaló módon, hogy neki van igaza.*

- (7) **În mod sigur că va veni.*
biztos módon hogy fog jönni

V. A határozószó meg kell, hogy előzze a *hogy*-os mondatot – vö.

- (8)a. **Hogy neki van igaza, természetesen.*

Vö. b. *Hogy neki van igaza, természetes.*

- c. *Neki van igaza természetesen/Neki van természetesen igaza.*

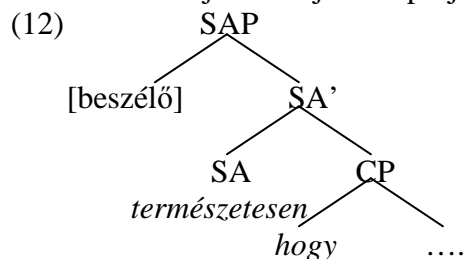
- (9)a. *Sigur că va veni mâine.*
 biztosan hogy fog jönni holnap
 b. **Că va veni sigur mâine.*

VI. A szerkezetben csak meghatározott jelentésű: evidenciális vagy modális, beszélőorientált mondathatározószók fordulhatnak elő. Többjelentésű határozószók esetén a vizsgált szerkezetben csak a beszélőorientált határozói jelentés érvényesül:

- (10)a. *Természetesen elmosolyodott.*
 b. *Természetesen, hogy elmosolyodott.*
 (11)a. *Normal vine la ora 5.*
 természetesen/általában jön 5-kor
 b. *Normal că vine la ora 5.*
 természetesen hogy jön 5-kor

3. Javasolt elemzés

A magyar és román szerkezet azonossága következtében a magyarra is kiterjeszthető a románra Hill (2007) által javasolt elemzés. Eszerint a határozószó egy beszédaktus (Speech Act) projekció feje, melyet CP kategóriájú propozíció bővít. A beszédaktus alanya, azaz, a beszélő csak rejtve van jelen a projekció specifikálásában.

4. A szerkezet eredete

Mint ahogy ritka, kevés nyelvből ismert szerkezetéről van szó, a magyarban és a románban való együttes megléte valószínűleg kontaktushatás eredménye. Kontaktushatás leggyakrabban kétnyelvű közösségekben lép fel: a gyermekkorban megismert másodnyelvi jelenségek beépülhetnek a kialakulóban lévő anyanyelvi grammatikába is. Erdélyben több évszázadra visszamenően számolhatunk tömeges kétnyelvűséggel. Kérdés, hogy melyik nyelv lehetett az átadó. A finnugor nyelvek körében nem számoltak be ehhez hasonló szerkezetéről; egy spanyol dialektusban viszont Masullo (2005) szerint szintén léteznek CP-t vonzó adverbiumok. Ahhoz, hogy a román átadó és a magyar átvevő szerepét valószínűsítsük, szükség volna román nyelvtörténeti adatokra is.

Hivatkozások

Hill, Virginia (2007) Romanian adverbs and the pragmatic field. *The Linguistic Review* 24, 61-86.

Masullo, Pascual (2005) The syntax-pragmatic interface: Licensing adjoined CP in Spanish. Paper presented at LSRL 35, University of Texas/Austin.